

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 12 hallituksen esityksen johdosta opintotukilainsäädännön muuttamisesta

Eduskunta on 8 päivänä marraskuuta 1991 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 167.

Valiokunta on samassa yhteydessä käsitellyt sen valmisteltaviksi 22 päivänä lokakuuta 1991 lähetetyn ed. Kalliomäen ym. lakialoitteen 66 opintotukilaiksi ja 5 päivänä marraskuuta 1991 lähetetyn ed. Astalan ym. lakialoitteen 83 opintotukilaiksi ja laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta.

Lisäksi valiokunta on samassa yhteydessä käsitellyt sen valmisteltaviksi 7 päivänä kesäkuuta 1991 lähetetyt ed. Aittoniemen toivomusaloitteen 688 opintorahan suhteellisen osuuden korottamisesta opintotuessa, ed. U. Anttilan ym. toivomusaloitteen 719 opintotukijärjestelmän uudistamisesta, ed. Astalan ym. toivomusaloitteen 730 opintotuen kehittämistä opiskelijoiden yleiseksi perustoimeentulojärjestelmäksi, ed. Aulan ym. toivomusaloitteen 738 opintotukijärjestelmän uudistamisesta, ed. von Bellin ym. toivomusaloitteen 745 opintolainaa ottaneiden aseman helpottamisesta, ed. Gustafssonin ym. toivomusaloitteen 748 opintolainojen korkotuen maksamisesta opintojen jälkeen, ed. Gustafssonin ym. toivomusaloitteen 749 opintorahan maksamisesta työttömille iltalukio-opiskelijoille, ed. Häkämiehen toivomusaloitteen 772 opintovelkaisten aseman helpottamisesta, ed. Kaarilahden ym. toivomusaloitteen 793 opintotukijärjestelmän uudistamisesta, ed. Kalliomäen ym. toivomusaloitteen 795 opintotukijärjestelmän uudistamisesta, ed. Mäkelän toivomusaloitteen 870 opintorahan perusosan korottamisesta, ed. Mäkelän ym. toivomusaloitteen 871 opintotuen tarveharkintaikärajojen yhtenäistamisestä, ed. Mäkelän ym. toivomusaloitteen 872 opintolainojen ylimääräisestä korkotuesta, ed. Nordmanin ym. toivomusaloitteen 889 opintotuen parantamiseksi tarvittavista toimenpiteistä, ed. S. Pietikäisen toivomusaloitteen 903 opintotukijärjestelmän uudistamisesta, ed. Rajamäen ym.

toivomusaloitteen 907 opintotuen asumislisän korottamisesta ja maksamisesta ympärivuotisena, ed. Riihijärven toivomusaloitteen 911 opintotuen asumislisän maksamisesta ympärivuotisena, ed. Uosukaisen ym. toivomusaloitteen 975 ulkosuomalaisten opintotukietuuksien järjestämisestä kansanopistoissa opiskelua varten sekä ed. Vistbackan ym. toivomusaloitteen 999 opiskelijoiden opintotuen lisäämisestä.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina kanslia-päällikkö Jaakko Numminen ja nuorempi hallitussihteeri Antti Vuorinen opetusministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Mikko Könkkölä oikeusministeriöstä, vanhempi budjettisihteeri Pentti Puoskari, vanhempi hallitussihteeri Marja-Liisa Lindström ja vs. finanssineuvos Reino Niinivaa-ra valtiovarainministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Matti Toiviainen ja ylitarkastaja Pekka Viljanen sosiaali- ja terveysministeriöstä, hallintoneuvos Sakari Sippola korkeimmasta hallinto-oikeudesta, toimistopäällikkö Raimo Kärkkäinen asuntohallituksesta, johtaja Seppo Naumanen valtion opintotukikeskuksesta, tietosuoja-valtuutettu Anna-Riitta Wallin tietosuojavaltuutetun toimistosta, suunnittelupäällikkö Olli Valpola Kansaneläkelaitoksesta, opintotuen selvitysmies, hallintojohtaja Eero Kurri, henkikirjoittaja Lauri Haikarainen Helsingin kihlakunnan rekisteritoimistosta, johtava sosiaalityöntekijä Anna Rönkönharju Helsingin kaupungin sosiaalivirastosta, toimistopäällikkö Erkki Teinilä Tampereen kaupungin sosiaalivirastosta, lakimies Eeva-Riitta Pirhonen Suomen Kunnallisliitosta, aikuiskoulutusasioiden päällikkö Marja-Liisa Sirola Suomen Kaupunkiliitosta, pääsihteeri Heikki Sederlöf Suomen Kansanopistoyhdistyksestä, rahoituspäällikkö Timo Vanhanen Suomen Pankkiyhdistyksestä, apulaisjohtaja Liisa Lehtinen Ylioppilastuki Oy:stä, puheenjohtaja Erja Salo Suomen ylioppilaskuntien liitosta, hallituksen puheenjohtaja Sari Roos Helsingin yliopiston ylioppilaskunnasta, sosiaalisih-teeri Susanna Hosia Turun yliopiston ylioppilas-

kunnasta, hallituksen puheenjohtaja Jaana Korppi Tampereen yliopiston ylioppilaskunnasta, korkeakoulupoliittinen sihteeri Ari Heikkinen Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnasta, järjestösihteeri Teija Wunsch Oulun yliopiston ylioppilaskunnasta, koulutuspoliittinen sihteeri Outi Kinnunen Kuopion yliopiston ylioppilaskunnasta, puheenjohtaja Seija Kirvesniemi Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitosta sekä puheenjohtaja Pasi Laitala Suomen Lukiolaisten Liitosta.

Hallituksen esitys

Esitys sisältää ehdotukset laeiksi korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta, opintotukilain muuttamisesta ja opintotuen hallinnosta. Ehdotetun korkeakouluopiskelijoiden opintotukea koskevan lain nojalla suoritettaisiin opintotuki korkeakouluopiskelijoille. Vuodelta 1972 oleva opintotukilaki koskee muiden peruskoulun jälkeisten oppilaitosten opiskelijoita.

Korkeakouluopiskelijoille hallituksen esitykseen sisältyvä uudistus merkitsisi seuraavaa:

Itsenäisesti toimeentulostaan huolehtivien korkeakouluopiskelijoiden opintotuki olisi pääosaltaan opintorahaa. Opintolainojen korkotuesta luovuttaisiin ja lainoituksessa siirryttäisiin markkinaehtoisuuteen. Opiskeluaikana maksettavaksi tulevat korkokulut voitaisiin rahoittaa lisäämällä opintolainaa korkokulujen määrällä. Lisäyksen myöntäminen olisi edellytys valtiontakauksen voimassaololle. Näin opiskeluaikaiset korkokulut tulisivat maksettaviksi käytännössä vasta lainan takaisinmaksun yhteydessä.

Esityksen mukaan perheettömän 20 vuotta täyttäneen vanhempien kodista muuttaneen korkeakouluopiskelijan opintoraha olisi 1 570 markkaa kuukaudessa. Myös avioliitossa olevan tai elatusvelvollisen opintoraha olisi 1 570 markkaa. Asumislisä huomioon ottaen rahamuotoisen tuen määrä olisi runsaat 2 000 markkaa kuukaudessa. 20 vuotta täyttäneen vanhempien luona asuvan ja muualla asuvan alle 20-vuotiaan opintoraha olisi 750 markkaa kuukaudessa. Alle 20-vuotiaan vanhempien luona asuvan opintoraha olisi 350 markkaa kuukaudessa. Opintoraha voitaisiin kuitenkin viimeksi mainituissa tapauksissa suorittaa korotettuna, mikäli vanhempien mahdollisuudet tukea taloudellisesti opiskelijaa ovat vähäiset.

Korkeakouluopiskelijan opintorahaan ei liittyisi huoltajakorotusta. Opintorahaa myönnettäessä ei otettaisi huomioon puolison eikä van-

hempien taloudellista asemaa. Opiskelijan opintotukikuukausien aikaiset valtionverotuksessa huomioon otettavat tulot vaikuttaisivat edelleen nykyiseen tapaan tukeen. Opintoraha tulisi veronalaiseksi etuudeksi.

Korkeakouluopiskelijoille myönnettäisiin opintorahan asumislisän sijasta opintotuen asumislisää, joka olisi edelleen veroton etuus. Se määräytyisi samoin perustein kuin aikaisemmin.

Korkeakouluopintoihin opintotukea myönnettäisiin uusille opiskelijoille enintään 70 kuukaudeksi, yhden perustutkinnon suorittamiseen kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Opintotukea myönnettäisiin myös tieteellisiin jatko-opintoihin. Aikaisemman järjestelmän aikana opintonsa aloittaneilla tukiaika yhtä tutkintoa varten olisi edelleen enintään seitsemän vuotta.

Nykyistä vuodelta 1972 olevaa opintotukilakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että aikuisopintorahaa saavalle ei enää maksettaisi opintorahan perusosaa. Aikuisopintorahaa saava korkeakouluopiskelija ei vastaavasti saisi opintorahaa, mutta aikuisopintoraha olisi aina vähintään 1 570 markkaa kuukaudessa. Hallitus esittää vuosittaisia tarkistuksia laissa mainittuihin markkamääriin opiskelijoiden elinkustannusten kehitys ja toimeentuloturvan tarve huomioon ottaen.

Takaussaatavasta perittäisiin kaikilta saman-
suuruinen 16 prosentin viivästyskorko.

Muutoksenhaku opintotukiasioissa uudistettaisiin. Opintotukiviranomaisen päätöksestä saisi hakea muutosta valittamalla opintotuen muutoksenhakulautakunnalle, joka ehdotetaan perustettavaksi. Lautakunnan päätöksestä saisi valittaa edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos se antaa valitusluvan. Valituslupa voidaan antaa, jos asia on ennakkotapausluonteinen.

Opintotuen hallintoa koskeva muutos liittyy muutoksenhakumenettelyn uudistamiseen ja valtion opintotukikeskuksen siirtymiseen tulosbudjettiin.

Esitys liittyy valtion vuoden 1992 tulo- ja menoarvioon ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Valtion opintotukimenojen kokonaislisäys vuonna 1992 verrattuna vuoden 1991 varsinaiseen menoarvioon on 470 miljoonaa markkaa. Esityksen aiheuttama lisäys valtion menoihin vuonna 1992 on noin 160 miljoonaa markkaa ja noin 320 miljoonaa markkaa vuonna 1993. Pitkällä aikavälillä valtion menot eivät esityksen perusteella lisäännä aikaisempaan järjestelmään verrattuna.

Esityksen sisältämää opintotuki uudistusta on hallitusohjelman mukaisesti tarkoitettu asteittain laajentaa kaikkiin opintotuen saajiin myöhemmin erikseen päätettävällä tavalla.

Lakialoitteet ja toivomusaloitteet

Ed. Kalliomäen ym. lakialoitteessa 66 ehdotetaan säädettäväksi opintotukilaki, joka sisältää opintotuen kokonaisuudistuksen. Aloite eroaa hallituksen esityksestä useissa kohdin. Aloite sisältää muun muassa ehdotuksen opintorahan ja valtiontakauksen määräytymisperusteesta siten, että määräytymisperusteella tarkoitetaan sitä markkamäärää, joka vastaa ensimmäisessä kuntaryhmässä yksinäiselle henkilölle maksettavan kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan kuukausittaista yhteismäärää.

Ed. Astalan ym. lakialoitteessa 83 ehdotetaan kaikille keskiasteen opiskelijoille ja korkeakouluissa perustutkintoa suorittaville opiskelijoille maksettavaksi asteittain nousevaa opintorahaa, joka olisi tasoltaan yksinäiselle henkilölle ensimmäisessä kuntaryhmässä maksettavan täyden kansaneläkkeen suuruinen sekä opintorahan tulevan tason kytkemistä kansaneläkeindeksiin. Lakialoite sisältää niin ikään opintotuen kokonaisuudistuksen ja eroaa useissa kohdin hallituksen esityksestä.

Toivomusaloitteissa n:ot 688, 719, 730, 738, 745, 748, 749, 772, 793, 795, 870, 871, 872, 889, 903, 907, 911, 975 ja 999 ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomuksia, joissa esitetään opintotukijärjestelmän kehittämistä toteuttamalla kokonaisuudistus tai yksittäisillä toimenpiteillä.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Eduskunta on useissa yhteyksissä 1980-luvulla vaatinut opintotukijärjestelmän kehittämistä. Nykyjärjestelmässä on todettu paljon epäkohtia. Näistä opintotuen lainapainotteisuus on ollut suurin. Sivistysvaliokunta katsoo, että opintotukijärjestelmän uudistaminen on välttämätöntä

opiskelijoiden toimeentulon parantamiseksi. Tavoitteena on opiskelijoiden toimeentulon turvaaminen siten, että heillä on mahdollisuus tehokkaaseen kokopäiväiseen opiskeluun. Valtiontalouden ongelmien vuoksi opintotukijärjestelmää ei voida kuitenkaan uudistaa siinä laajuudessa kuin yleisesti on ollut tavoitteena. Valiokunta pitää kuitenkin myönteisenä sitä, että uudistus taloudellisista vaikeuksista huolimatta on käynnistetty.

Valiokunta pitää tärkeänä, että nyt aloitettavan kokonaisuudistuksen jatkamisesta päätetään mahdollisimman nopeasti. Sen vuoksi

valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että opintotukijärjestelmän kokonaisuudistuksen jatkotoimenpiteitä ja niiden toteuttamisaikataulusta päätetään ensi tilassa.

Uudistus tulee toteuttaa kokonaisuudessaan siten, että opintotuki on eri opiskelijaryhmiä tasapuolisesti kohteleva ja opiskelijoille perustoimeentulon turvaava etuus.

Uudistus ehdotetaan tässä vaiheessa koskevaksi korkeakouluopiskelijoita. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että jatkossa uudistus ulotetaan myös keskiasteen opiskelijoihin. Tässä yhteydessä on otettava huomioon myös se, miten on tarpeellista sovittaa keskiasteen opintososiaaliset edut uuden järjestelmän yhteyteen.

Opintotukijärjestelmän uudistamisen tarkoituksena on, että opintotuki olisi aikaisempaa selvemmin osa perustoimeentuloturvaa ja että se säädetään muun perusturvan tavoin veronalaiseksi tuloksi. Valiokunta kuitenkin katsoo, että opintotuen verollisuus tulisi toteuttaa kansaneläkkeiden verotusta vastaavalla tavalla.

Valiokunta katsoo, että opintoraha tulisi jatkossa sitoa kansaneläkkeen perus- ja lisäosan määrään opintotuen selvitysmies Eero Kurrin raportissa 29.11.1990 (Opetusministeriön työryhmän muistioita 1990:42) esittämällä tavalla.

Jatkotoimenpiteitä suunniteltaessa tulee tavoitteena olla valtiontalouden tilanteen salliessa muuttaa opintotukijärjestelmässä olevaa ikärajaa siten, että 18 vuotta täyttäneillä itsenäisen talouden muodostaneilla opiskelijoilla on oikeus samantasoiseen opintotukeen kuin 20 vuotta täyttäneillä opiskelijoilla.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan luovuttavaksi opintolainojen korkotuesta ja lainoituksessa siirryttäväksi markkinaehtoisuuteen. Opiskeluaikana maksettavaksi tulevat korkokulut ra-

hoitettaisiin lisäämällä opintolainaa korkokulu-
jen määrällä. Valiokunta toteaa, että tässä vai-
heessa on vaikeasti arvioitavissa, millaiseksi
opintolainojen korkotasoa tulee muodostumaan.
Sen vuoksi

valiokunta edellyttää hallituksen huo-
lehtivan siitä, että markkinakorkoisen
opintolainan korkotasoa seurataan ja
tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin,
jotta opiskelijan velkaantuminen ei koh-
tuuttomasti lisääntyisi korkotason joh-
dosta.

Hallituksen esityksen mukaan korkeakoulu-
opiskelijan opintorahaan ei liity huoltajakoro-
tusta. Valiokunta pitää sinänsä oikeana, että
myös opiskelijalapsiperheiden tukeminen hoide-
taan yleisen perhepolitiikan tukikeinoin eikä eriy-
tysjärjestelmien kautta. Siirtymävaiheessa saat-
taa kuitenkin huoltajakorotuksen poistamisesta
aiheutua lapsiperheille ongelmia. Sen vuoksi

valiokunta edellyttää hallituksen huo-
lehtivan siitä, että opintorahan huoltaja-
korotuksen poistamisen vaikutuksia
opiskelijalapsiperheiden toimeentuloon
seurataan ja tarvittaessa ryhdytään toi-
menpiteisiin epäkohtien poistamiseksi.

Sivistysvaliokunta on lausunnossaan perus-
tuslakivaliokunnalle hallituksen kertomuksesta
vuodelta 1988 esittänyt tutkittavaksi opintotuen
kokonaisuudistuksen yhteydessä mahdollisuu-
det opintotuen siirtämiseksi sosiaali- ja terveys-
ministeriön hallinnonalalle ja sen hallinnoinnin
siirtämiseksi kansaneläkelaitoksen hoidettavak-
si. Opintotuen selvitysmies Kurrin raportissa
todetaan, "että yhtenä keinona selkeyttää koko
perustoimeentuloturva, tukien hakumenettelyä
sekä toteuttaa eri lakien nojalla annettavien
etuuksien yhteensovittaminen vaivatta ja katta-
vasti olisi opintotuen siirtäminen kansaneläke-
laitoksen hoidettavaksi. Tässä vaihtoehdossa
opintotuen koulutuspoliittiset kytkennät voitai-
siin edelleen toteuttaa koulutus- ja opintotukivi-
ranomaisten toimesta." Sivistysvaliokunnan
mielestä olisi pikaisesti selvitettävä, saavutetta-
isiinko Kurrin ehdottamalla tavalla etuja nykyi-
seen opintotuen hallinnointiin verrattuna. Sen
vuoksi

valiokunta edellyttää, että hallitus ryh-
tyy toimenpiteisiin pikaisen selvityksen

tekemiseksi opintotuen hallinnoinnin siir-
tämisestä kansaneläkelaitoksen hoidetta-
vaksi.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutok-
senhakua opintotukiasioissa uudistettavaksi.
Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että hallituk-
sen esityksessä ehdotetuilla muutoksilla paran-
netaan merkittävästi opiskelijoiden oikeusturvaa
opintotukiasioissa.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnassa on
käsiteltävänä valtion vuoden 1992 tulo- ja meno-
arvioesitys. Siinä yhteydessä hallitus esittää pois-
tettavaksi momenttia 29.39.57, joka koskee kor-
keakouluopiskelijoiden ateriatukea. Ehdotuksen
mukaan ateriatuki poistuisi vuoden 1992 alusta
lukien. Sivistysvaliokunta pitää välttämättömä-
nä, että ateriatukea koskeva momentti palaute-
taan tulo- ja menoarvioon ja momentille myön-
nettävää määrärahaa käytetään avustuksen
maksamiseen edelleenkin opiskelijaruokaloille
opiskelija-aterioiden hinnan alentamiseksi sekä
ylimääräisen ateriakohtaisen avustuksen maksa-
miseksi muissa kuin korkeakoulujen tiloissa toi-
miville opiskelijaruokaloille.

Kolmannen lakiehdotuksen 4 § sisältää sään-
nökset opintotukiviranomaisen tiedonsaanti-
oikeudesta. Hallituksen esittämässä muodossa
tiedonsaantioikeus on tarkkarajaisesti määritte-
lemätön. Siitä ei myöskään tiedonsaantioikeu-
den perustelemiseksi ilmene tietosuojan kannalta
riittävästi ne menettelyvaiheet ja tarpeet, joita
varten tietoja tarvittaisiin. Sen vuoksi valiokunta
esittää opintotukiviranomaisten tiedonsaanti-
oikeutta koskevaa 4 §:ää muutettavaksi tietosuo-
jassäännöksiä paremmin vastaavaksi.

Koska valiokunta ehdottaa lakiehdotusten
hyväksymistä hallituksen esityksen pohjalta, oli-
si lakialoitteet ja toivomusaloitteet hylättävä.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta
kunnioittavasti ehdottaa,

*että hallituksen esitykseen sisältyvät la-
kiehdotukset hyväksyttäisiin muutoin sel-
laisinaan, paitsi että 3. lakiehdotuksen 4 §
hyväksyttäisiin näin kuuluvana:*

4 §

Valtion opintotukikeskuksella on oikeus
saada *massaluovutuksena opintotukiasioiden kä-
sitteilyssä tarvittavat tiedot seuraavasti:*

1) *opetushallitukselta ja korkeakouluilta opis-
kelijavalinnoissa valituiksi tulleista henkilöistä
henkilötunnusineen;*

2) väestörekisterikeskukselta opintotukea aikaisemmin hakeneiden sekä opiskelijavalinnoissa valituksi tulleiden perhesuhteista siltä osin kuin ne on tukea myönnettäessä otettava huomioon;

3) veroviranomaisilta opintotukea aikaisemmin hakeneiden opiskelijoiden sekä opiskelijavalinnoissa valituksi tulleiden henkilöiden, heidän puolisoidensa taikka vanhempiansa viimeksi toimitetun verotuksen mukaisesta verotettavasta tulosta ja varallisuudesta siltä osin kuin ne on tukea myönnettäessä otettava huomioon;

4) Kansaneläkelaitokselta kuntoutusrahaa saavista henkilöistä henkilötunnukseen; sekä

5) työvoimaviranomaisilta työvoimapolitiittiseen

aikuiskoulutukseen osoitetuista henkilöistä henkilötunnukseen.

Valiokunta ehdottaa lisäksi,

että lakialoitteisiin 66 ja 83 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.

Valiokunta ehdottaa vielä,

että toivomusaloitteet 688, 719, 730, 738, 745, 748, 749, 772, 793, 795, 870, 871, 872, 889, 903, 907, 911, 975 ja 999 hylättäisiin.

Helsingissä 12 päivänä joulukuuta 1991

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Jouppila, varapuheenjohtaja Astala, jäsenet Ala-Harja (osittain), Aula (osittain), von Bell, Hacklin, Laakso,

Lehtinen, Lindqvist (osittain), M. Pietikäinen, Pykäläinen, Rätty, Suhola, Toivonen, Tykkyläinen ja Virrankoski sekä varajäsenet A. Ojala, Puhakka (osittain) ja Seivästö (osittain).

Vastalauseita

I

Opintotukijärjestelmässämme on puutteita ja ongelmia, joihin eduskunta on useaan otteeseen kiinnittänyt huomiota ja tehnyt parannusehdotuksia. Ohjelmassaan hallitus lupaa toteuttaa opintotukijärjestelmän rakenteellisen uudistuksen. Hallitusohjelman mukaan järjestelmä uudistetaan perustoimeentuloturvan takaavaksi etuudeksi lisäämällä opintorahan osuutta opintotuesta tehtyjen selvitysten pohjalta alkaen vuonna 1992. Esityksessään opintotukilainsäädännön muuttamisesta hallitus kuitenkin uudistaa opintotuen vain korkeakouluopiskelijoiden osalta ja jättää keskiasteen opiskelijat ulkopuolelle. Korkeakouluopiskelijoidenkaan osalta hallituksen esittämä uudistus ei ole todellinen uudistus, sillä opintotukea ei ole sidottu kustannuskehitykseen eikä opintorahaa koroteta riittävästi suhteessa poistettavaksi esitettyihin etuuksiin.

Ed. Kalliomäen ym. lakialoitteessa 66 ehdotetaan säädettäväksi opintotukilaki, joka sisältää opintotuen kokonaisuudistuksen ja vastaa opintotuen uudistamiselle asettamiimme tavoitteita. Valiokunnan enemmistö kuitenkin hylkäsi ed. Kalliomäen ym. lakialoitteen 66, joten esitämme hyväksyttäväksi tärkeimmiksi katsomamme muutokset.

Opintotukijärjestelmä elää siirtymävaihetta ja katsomme, että olisi tarkoituksenmukaista jättää opintotuki vielä verovapaaksi. Esitämme, että hallitus muuttaisi esitystään tulo- ja varallisuusverolain muuttamiseksi siten, että opintotukea ei säädettäisi veronalaiseksi tuloksi.

Hallitus esittää opintotukijärjestelmää uudistettavaksi vain korkeakouluopiskelijoiden osalta jättäen keskiasteen opiskelijat uudistuksen ulkopuolelle. Tällöin saatetaan eri opiskelijaryhmät

keskenään epätasa-arvoiseen asemaan. Opintorahan esitetty taso ei myöskään anna opiskelijoille perustoimeentuloturvaa, vaikka hallitusohjelmassakin näin todetaan.

Hallituksen esityksen mukaan korkotukea ei opintolainoille enää maksettaisi. Lainakorko jäisi pankkien ja opintolainan ottajien väliseksi asiaksi eli opintolainoille tulisi pankkien määräämä markkinakorko. Eduskunta on käsitellessään vuoden 1990 syksyllä koulutuspoliittista selontekoa vaatinut yksimielisesti selvitystä valtion opintotukirahaston perustamisesta, mutta tällaista selvitystä ei ole saatettu eduskunnan tietoon.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietinnössä lausuttaisiin:

1) ”Valiokunta edellyttää, että hallitus jatkaa opintotuki uudistusta siten, että myös kaikki keskiasteen opiskelijat ovat sen piirissä viimeistään kahden vuoden kuluttua.”

2) ”Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että opintoraha nostetaan perustoimeentulon turvaavalle tasolle viimeistään kahden vuoden kuluttua.”

3) ”Valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuudet sellaisen opintotukirahaston

perustamiseksi, josta opiskelijat saisivat pitkäaikaista, nykyistä markkinakorkotasoa edullisempaa lainaa.”

Edelleen ehdotamme,

että mietintöön sisältyvän ensimmäisen lakiehdotuksen 5 § hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

5 §

Opintoraha

Opintorahan määrä on vähintään seuraava, jollei 9 §:stä muuta johdu:

1) 18 vuotta täyttäneen muualla kuin vanhempien luona asuvan opintoraha on 1 570 markkaa kuukaudessa,

2) opintorahaa korotetaan vähintään 380 markalla kuukaudessa kutakin opintotuen hakijan huollettavana olevaa, kuitenkin enintään kolmea alaikäistä lasta kohden.

Oikeus opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuen saaja täyttää 18 vuotta.

(3 mom. kuten 4 mom. valiokunnan mietinnössä)

(4 mom. kuten 5 mom. valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 12 päivänä joulukuuta 1991

Marja-Liisa Tykkyläinen
Arja Ojala

Aarno von Bell
Pekka Rätty

Iiris Hacklin
Tuija Maaret Pykäläinen

II

Esitimme valiokunnan mietinnön 27. kappaleeseen ehdottomampaa sananmuotoa ja viitasta selvitysmies Eero Kurrin raporttiin poistettavaksi. Sen vuoksi ehdotamme,

että valiokunnan mietinnön perustelujen 27. kappale hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1) ”Valiokunta edellyttää, että opintoraha tulisi jatkossa sitoa täyden kansaneläkkeen perus- ja lisäosan määrään.” ja

että mietinnön 28. kappale hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

2) ”Valiokunta edellyttää, että jatkotoimenpiteiden yhteydessä opintotukijärjestelmää muutetaan niin, että opintoraha tulee maksaa kaikille opiskelijoille.”

Opintolainojen peruskorkosidonnaisuuden purkaminen tulee leikkaamaan opiskelijoiden saaman vähäisenkin opintorahan korotuksen. Siksi ehdotamme,

että mietinnön perustelujen 29. kappaleessa olevan lausuman sijaan hyväksyttäisiin näin kuuluva lausuma:

3) ”Valiokunta edellyttää, että hallitus antaa esityksen eduskunnalle sellaisen opintotukira-

haston perustamiseksi, joka antaa opiskelijoille peruskorkosidonnaisia opintolainoja.”

Me emme voi hyväksyä valiokunnan enemmistön kannasta poikkeavasti korkeakouluopiskelijoiden opintorahan huoltajakorotuksen poistamista. Tämän vuoksi ehdotamme,

että mietinnön perustelujen 30. kappale hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

4) ”Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että opintorahan huoltajakorotus säilytetään.”

Valiokunta on kuullut asiantuntijoita toimeentulotuen myöntämisestä opiskelijoille. Kansalaisten tulisi olla yhdenvertaisia toimeentulotukiasiakkaina. Minkään muun väestöryhmän kuin opiskelijoiden osalta ei tällä hetkellä edellytetä, että heidän tulisi hankkia pankista markkinakorkoista lainaa voidakseen kattaa toimeentulonsa ja täyttääkseen huoltovelvollisuutensa. Sen vuoksi ehdotamme opiskelijoiden perustoimeentulon turvaksi monissa tapauksissa tulleen toimeentulotuen myöntämisen osalta,

että valiokunnan mietinnössä lausuttaihin:

5) ”Valiokunta edellyttää hallituksen määrittelevän toimeentulotuen soveltamismääräykset niin, että toimeentulotuen saamisedellytyksiä arvioitaessa opiskelijatuloon ei laskettaisi markkinakorkoista opintolainaa.”

Lisäksi olemme edellyttäneet ateriatuen säilyttämistä vuoden 1992 valtion talousarviossa ja myös siitä eteenpäin.

Koska jäljempänä esittämämme lakialoite n:o 83 hylättiin esityksen pohjasta äänestettäessä, esitimme hallituksen esityksen 5 §:n kuuluvaksi seuraavalla tavalla:

”5 §

Opintorahan ja valtiontakauksen määräytymisperusteella tarkoitetaan tässä laissa sitä markkamäärää, joka vastaa ensimmäisessä kuntaryhmässä yksinäiselle henkilölle maksettavan kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan kuukausittaista yhteismäärää.

Vanhempien luona asuvan opiskelijan opintorahan kuukausimäärä on 60 prosenttia opintorahan määräytymisperusteesta ja muun opiskelijan 70 prosenttia ensimmäisessä kuntaryhmässä yksinäiselle henkilölle maksettavan kansaneläkkeen pohja- ja lisäosan yhteismäärästä.

Aikuisopintorahaa saavan opintoraha on 40 prosenttia määräytymisperusteesta.

Elinkustannusten nousua tai laskettua tämän lain (/) voimaantuloa välittömästi edeltäneen vuosineljänneksen aikaisiin elinkustannuksiin verrattuna, on sanotussa laissa säädetty markkamäärät korotettava tai alennettava kalenterivuositain elinkustannusten muutoksen osoittamassa suhteessa.

Opintotuen etuudet suoritetaan siten korotettuna tai alennettuna, kuin kulloinkin vallitsevat elinkustannukset ovat nousseet tai laskeneet etuuden suuruutta määrättäessä vallinneisiin elinkustannuksiin verrattuna.

Valtioneuvoston on opintotukikeskuksen ehdotuksesta vahvistettava ne perusteet, joita on noudatettava toimeenpantaessa tässä laissa säädettyä korotusta tai alennusta.”

Lakialoite n:o 83. Omassa aloitteessamme opintotuen tarkoitus on määriteltä niin, että opintotukea myönnetään toimeentulon turvaamiseksi opiskelijan päätoimisen opiskelun ajalle. Opiskelijalla tarkoitetaan Suomessa pysyvästi asuvaa Suomen kansalaista tai ulkomaalaista.

Hallituksen esitys jakaa keinotekoisesti ja vanhempien elatusvelvollisuuden kannalta epätarkoituksenmukaisella tavalla opiskelijat yli 20-vuotiaisiin ja alle 20-vuotiaisiin. Opintorahan osuus yli 20-vuotiaiden kotonaan asuvien osalta alittaa edelleen opintolainan osuuden vastoin eduskunnan päätöstä. Pahin epäkohta opintorahan kattavuuden osalta on se, että suurin osa opiskelijoista jää edelleen korotetun opintorahan ulkopuolelle ja heidän osaltaan sovelletaan voimassa olevia säännöksiä.

Lakialoitteemme mukaan opintorahaan ja -lainaan oikeuttavia opintoja ovat vähintään kaksi kuukautta kestäväään tutkintoon vahvistetun oppimäärän suorittaminen tai ammatillisen kelpoisuuden saavuttamiseen tähtäävä päätoiminen opiskelu kansanopistossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, ammatillisessa aikuiskoulutuksessa, yliopistossa tai korkeakoulussa.

Lakialoitteen ehdotus opintotukeen oikeuttavan ajan (55 kuukautta) osalta vastaa opintotuen johtoryhmän esitystä paitsi, että tässä esityksessä on otettu huomioon Suomen ylioppilaskuntien Liiton ehdotus, jonka mukaan opintotukikeskuksen tulisi voida harkintansa mukaan pidentää opintotuen myöntämisaikaa tutkinnon laajuuden niin vaatiessa. Esimerkkinä tällaisesta pidempää valmistumisaikaa vaativasta tutkinnosta on esitetty muun muassa lääketieteen lisensiaatin tutkinto. Joissakin muissakin tutkin-

noissa tämä saattaa tulla esille. Ehdottoman maksimipituuden rajaaminen lakiin kangistaa järjestelmää tarpeettomasti. Opintotukikeskuksen harkintavaltaa tuen pidennyttyä tulisi kehittää niin, että sillä olisi tulevaisuudessa mahdollisuus ottaa harkinnassaan huomioon tutkinnon poikkeuksellisen laajuuden lisäksi myös hakijan yksilölliseen elämäntilanteeseen liittyvät tekijät.

Opintotukena maksettavaa opintoavustusta saisi tämän lakialoitteen mukaan sellainen opiskelija, joka ei olisi oikeutettu opintorahaan ja jolla ei olisi oikeutta lapsilisälain (541/48) mukaiseen lapsilisään. Tätä tukea saisivat lukiossa opiskelevat vähävaraiset opiskelijat.

Järjestelmän rakenteellisia puutteita ovat ennen kaikkea opintorahan alhainen taso ja se, että opintorahan markkamääriä ei tarkisteta elinkustannusten muutoksia vastaavasti ja tällä hetkellä tason korottaminen riippuu kunkin vuoden valtion tulo- ja menoarvion sisällöstä ja siinä toteutetusta talouspoliittisesta linjasta.

Hallituksen esityksessä on nykyistä tasoa korkeampaa — joskin riittämätöntä — uutta opintorahaa esitetty vain korkeakouluopiskelijoille. Samalla hallitus on vesittänyt aiemmat uudistussuunnitelmat (Opintotuen selvitysmiehen raportin esitys 1990 ja ns. opintotuen johtoryhmän esitys).

Opintorahan taso on tässä lakialoitteessa asetettu yksinäisen henkilön saaman kansaneläkkeen pohja- ja lisäosan suuruiseksi, jolloin se olisi kansaneläkkeen nykytasolla (1.1.1991) 2 339 markkaa.

Tätä vastaava taso tulisi saavuttaa lukuvuonna 1994—95. Uudistus astuisi voimaan asteittain siten, että opintoraha olisi 1.7.1992 70 % yksinäiselle I kuntaryhmässä maksettavan kansaneläkkeen pohja- ja lisäosan määrästä, 1.7.1993 tulisi saattaa voimaan uudistuksen II vaihe, jolloin opintorahan taso olisi 85 % edellä tarkoitettua määrästä, ja uudistus astuisi lopullisesti voimaan 1.7.1994, jolloin opintoraha olisi lakialoitteen 14 §:ssä määrätty täyden kansaneläkkeen taso (1.1.1991 tasossa 2 339 markkaa.)

Lakialoitteen sisältö opintolain osalta on samansisältöinen kuin opintotuen johtoryhmän esitys eli lainaa voi saada kuukautta kohden 50 % ensimmäisessä kuntaryhmässä yksinäiselle maksettavan kansaneläkkeen pohja- ja lisäosan määrästä eli nykyisen tason mukaan 1 169 markkaa.

Hallituksen esityksessä (HE n:o 62) tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta on esitetty

muun muassa uuden tarveharkintaan sidotun opintorahan saattamista veronalaiseksi.

Tällaisenaan hallituksen kaavailema opintotuki uudistus merkitsee "tuen" saajalle todellista pakkopaitaa. Päätoimisen opiskelun rahoittamiseksi on otettava vastaan opintoraha, mutta koska sen taso on riittämätön (veron jälkeen 1 410 mk), on opiskelijoiden käytävä edelleen lukukausien ja lomien aikana ansiotyössä. Tästä ja hallituksen tarveharkintaisesta opintorahaesityksestä johtuen puolestaan seuraa, että n. 1 700 markan ylittävät ansiotulot opiskelukuukausina leikkaavat opintorahaa asetuksessa säädettävällä tavalla. Hallituksen esityksessä opintoraha on veronalaista ilman, että kokonaistulosta voisi tehdä minkäläistä sosiaalista vähennystä (vrt. eläkeläisten eläketulovähennykset TVL 102 ja 108 §:ssä).

Tässä lakialoitteessa esittämämme opintoraha olisi 1.7.1992 1 637 markkaa. Hallituksen esityksessä tuen taso ei vastaa opiskelijajärjestöjen esittämää perusvaatimusta opintorahasta, jolla opiskelukuukausien aikainen toimeentuloturva voitaisiin taata. Esittämämme uudistuksen toisessa vaiheessa (1.7.1993) opintoraha kaikille keskiasteen ja korkeakouluasteen päätoimisille opiskelijoille olisi 85 % täyden kansaneläkkeen määrästä ja yksinäisen täyden kansaneläkkeen taso saavutettaisiin 1.7.1994.

Jotta opintorahaa voitaisiin kehittää opiskelijoiden perustoimeentulon turvaavaksi etuudeksi, johon kaikilla opiskelijoilla on oikeus, etuus on uudistuksen kokonaan toteuduttua (1.7.1994 lukien) opiskelijoiden erilainen sosiaalinen ja taloudellinen asema huomioon ottaen syytä saattaa samankaltaisen verokohtelun alaiseksi kuin eläketulot. Samalla on kuitenkin syytä huolehtia siitä, että alhaisempia ansiotuloja saavien opiskelijoiden taloudellista tilannetta ei heikennetä.

Omassa lakialoitteessamme ei ole asetettu täysimääräiselle opintorahalle tarveharkintaa (HE:n 1. lakiesityksen 9 §). Toisin sanoen opiskelijat voivat hankkia lisätuloja opintolainojen koron maksuun ja elinkustannuksiin vaarantamatta täysimääräisen opintorahan saamista. Tämä ratkaisu sallii opiskelijalle suuremman valinnanvapauden kuin jos lisätulot automaattisesti leikkaisivat perustoimeentuloon käytettävää opintorahaa.

Samalla kun oman lakialoitteemme III vaihe (opintoraha täyden kansaneläkkeen suuruinen) toteutuu 1.7.1994, tulo- ja varallisuusverolakia (1240/88) voidaan muuttaa niin, että opintoraha

lasketaan osaksi opiskelijan bruttotuloja (muutos TVL 46 §:ään), josta opiskelija voisi tehdä opiskelijavähennyksen sekä valtion- että kunnallisverotuksessa eläketulovähennyksen tapaan (uudet TVL:n 102 a § ja 108 a §). Täysi opiskelijavähennys laskettaisiin niin — ikään kuin opiskelija saisi opintorahaa verovuoden kaikilta kuukausilta — että laskentaperusteena käytettävän opintorahan kaksitoistakertainen yhteismäärä (vuoden 1991 tasossa $12 \times 2\,339$ mk) kerrotaisiin luvulla 2,22. Tästä (62 310 mk:sta) vähennettäisiin progressiivisen tuloveroasteikon alimman verotettavan tulon (v. 1991 40 000 mk) määrä ja jäännös pyöristetään seuraavaan täyteen sadan markan määrään. Näin laskettuna täysi opiskelijatulovähennys valtionverotuksessa olisi vuoden 1991 markkamäärin laskettuna 22 400 markkaa, mikä merkitsisi, että pelkkää opintorahaa saavan opiskelijavähennys olisi hiukan suurempi kuin opiskelijan saaman opintorahan vuosittainen yhteismäärä (21 051 markkaa).

Täyden opiskelijavähennyksen määrää pienennettäisiin sekä valtion että kunnallisverotuksessa kuitenkin 70 %:lla määrästä, jolla verovelvollisen opiskelijan kokonaistulo ylittää täyden opiskelijavähennyksen (vuonna 1991 22 400

markkaa). Opiskelijan veroton ansiotulo opiskeluvuoden aikana muodostuisi valtionverotuksessa samaksi kuin eläketuloissa eli 2 916 markaksi kuukautta kohden (opiskelukuukausien osalta verotonta olisi 2 339 mk:n opintoraha ja muu ansiotulo 577 mk:aan ja 3 kesälomakuukauden ansiotulo 2 339 mk:aan kuukaudessa).

Kunnallisverotuksessa — erilaisesta laskusäännöstä johtuen — kunnallisverotuksen täysi opiskelijatulovähennys olisi edellä mainittua valtionverotuksen markkamäärää hiukan suurempi (29 700 mk). Lakialoitteen mukaan opintorahan markkamäärää tulee asetuksella tarkistaa samoin perustein kuin kansaneläkettäkin tarkistetaan. Asumislisän markkamäärien tarkistaminen kytketään tässä lakialoitteessa asumistukilain (408/75) yleisen asumistuen tarkistamiseen. Asumislisää tarkistetaan asetuksella. Opintoavustuksen markkamäärää tarkistetaan elinkustannusindeksin muutoksen mukaan asetuksella.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakialoitteen n:o 83 pohjalta hyväksyttäisiin seuraavat lakiehdotukset:

1.

Opintotukilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Opintotuen tarkoitus

Toimeentulon turvaamiseksi opiskelijan päätöksen opiskelun ajalle myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Opintotukeen oikeutettu opiskelija

Opintotukeen on oikeutettu peruskoulun jälkeisiä opintoja säännöllisesti harjoittava opiskelija, joka asuu pysyvästi Suomessa.

Opintotukeen eivät ole oikeutettuja vanhuus-, työttömyys- tai työkyvyttömyyseläkkeellä olevat. Tukea eivät saa myöskään työvoimapolitiisessa aikuiskoulutuksessa olevat tai kuntoutusrahaa saavat.

3 §

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Opintotukea myönnetään vähintään kaksi kuukautta kestävään tutkintoon, vahvistetun oppimäärän suorittamiseen tai ammatillisen kelpoisuuden saavuttamiseen tähtääviin päätöksiin opintoihin lukiossa, kansanopistossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, ammatillisessa aikuiskoulutuskouluksessa taikka yliopistossa tai korkeakoulussa.

4 §

Opiskelu ulkomailla

Opintotukea myönnetään myös ulkomailla opiskeluun asetuksella säädettävien edellytyksin.

5 §

Opintotukena myönnettävät etuudet

Opintotukena myönnetään tässä laissa säädettyin edellytyksin:

- 1) opintorahaa tai opintoavustusta;
- 2) opintotuen asumislisää
- 3) aikuisopintorahaa; sekä
- 4) opintolainan valtiontakaus.

6 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Opintotukea myönnetään lukuvuoden varsinaisten opintokuukausien ajaksi. Opintotukea ei myönnetä kahta kuukautta lyhyemmäksi ajaksi.

Lukiassa, ammatillisessa oppilaitoksessa, ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa ja kansanopistossa opiskelua varten opintotukea voi saada enintään koulutuksen vahvistetun keston mukaiseksi ajaksi.

Korkeakoulussa opiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden perustutkinnon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Perustutkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa opintotukikeskus, joka voi harkintansa mukaan myöntää opintotukea myös tässä säännöksessä mainittuja tuen myöntämisen enimmäisaikoja pidemmäksi ajaksi tutkinnon laajuuden niin vaatiessa. Ulkomailla suoritettavaan korkeakoulututkintoon myönnettävän opintotuen enimmäisajan vahvistaa opetusministeriö.

7 §

Opintotukiviranomainen

Tässä laissa tarkoitettuja opintotukiviranomaisia ovat opintotukikeskus ja opintotukilautakunnat, joista säädetään erikseen.

2 luku

Oikeus eri etuuksiin

8 §

Opintoraha

Opintorahaan on oikeutettu opiskelija, ei kuitenkaan lukion opiskelija.

9 §

Opintoavustus

Opintoavustukseen on oikeutettu opiskelija, joka ei 8 §:n mukaan ole oikeutettu opintorahaan ja jolla ei ole oikeutta lapsilisälain (541/48) mukaiseen lapsilisään.

10 §

Asumislisä

Asumislisään on oikeutettu:

1) perheetön opiskelija, joka asuu yksin vuokra- tai asumisoikeusasunnossa taikka henkilökohdaisen vuokrasopimuksen perusteella kunnan, säätiön tai yleishyödyllisen yhteisön ylläpitämässä opiskelija-asuntolassa;

2) perheellinen opiskelija, joka asuu opiskelun vuoksi muulla paikkakunnalla kuin perhe; sekä

3) ulkomailla opiskeleva, siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

11 §

Aikuisopintoraha

Aikuisopintorahaan on, siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään, oikeutettu:

1) 25—29-vuotias opiskelija, jonka edellisistä päätoimisista opinnoista on kulunut kahdeksan vuotta, sekä

2) 30 vuotta täyttänyt opiskelija, jonka edellisistä päätoimisista opinnoista on kulunut viisi vuotta tai jolta puuttuu ammatillinen peruskoulutus.

12 §

Opintolainan valtiontakaus

Opintolainan valtiontakaukseen on oikeutettu 1 luvun mukaan opintotukeen oikeutettu opiskelija.

Opintolainan valtiontakaus voidaan evätä, jos opintotuen hakijalle aikaisemmin myönnetty opintolaina on takausvastuun perusteella valtion perittävänä.

3 luku

Opintotuen määräytyminen

13 §

Opintorahan ja valtiontakauksen määräytymisperuste

Opintorahan ja valtiontakauksen määräytymisperusteella tarkoitetaan tässä laissa sitä markka-

määrää, joka vastaa ensimmäisessä kuntaryhmässä yksinäiselle henkilölle maksettavan kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan kuukausittaista yhteismäärää.

14 §

Opintoraha

Vanhempien luona asuvan opiskelijan opintorahan kuukausimäärä on 60 prosenttia opintorahan määrätymisperusteesta ja muun opiskelijan ensimmäisessä kuntaryhmässä yksinäiselle henkilölle maksettavaa kansaneläkkeen pohjaosaa ja lisäosaa vastaava määrä.

Aikuisopintorahaa saavan opintoraha on 40 prosenttia määrätymisperusteesta.

15 §

Opintoavustus

Vanhempien luona asuvan opiskelijan opintoavustuksen kuukausimäärä on ensimmäisestä lapsesta maksettavan lapsilisän yksinkertainen ja muualla asuvan opiskelijan tämän lapsilisän kaksinkertainen määrä.

Milloin opiskelijan vanhempien mahdollisuudet osallistua opiskelun aikaisiin toimeentulon kustannuksiin ovat heidän taloudellisen asemansa vuoksi vähäiset, myönnetään opintoavustus korotettuna opetusministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti.

16 §

Asumislisä

Asumislisän määrä on 80 prosenttia opetusministeriön vahvistaman perusomavastuun ylittävää vuokrasta, ei kuitenkaan asumistukilain 8 §:n 2 momentissa tarkoitetun markkamäärän ylittävää vuokrasta.

Ulkomailla opiskelevalle myönnettävän asumislisän perusteet vahvistaa opetusministeriö.

17 §

Aikuisopintoraha

Aikuisopintorahan määrätymisperusteet vahvistaa valtioneuvosto.

18 §

Valtiontakaus

Opintolainojen lainapääoman valtiontakauksen kuukautta kohden laskettava enimmäismäärä on

50 prosenttia valtiontakauksen määrätymisperusteesta. Aikuisopintorahaa saavalla tämä enimmäismäärä on 70 prosenttia valtiontakauksen määrätymisperusteesta.

Ulkomailla opiskelevalle myönnettävän valtiontakauksen perusteet vahvistaa opetusministeriö.

Opintolainaa, johon on myönnetty valtiontakaus, voidaan kerrallaan nostaa enintään lukukautta vastaava määrä. Opintolainan nostamisesta säädetään tarkemmin asetuksella.

19 §

Tulojen ja varallisuuden huomioon ottaminen

Opiskelijan vanhempien tulot ja varallisuus otetaan opintoavustusta myönnettäessä huomioon siten kuin asetuksella säädetään.

20 §

Eräiden etuuskien huomioon ottaminen

Jos opiskelija saa oppilaitokselta päivärahaa tai maksuttoman ruokailun taikka toimeentulon turvaamiseen tarkoitettua apurahaa, vähennetään tämän etuuden taloudellista arvoa vastaava määrä opintorahasta tai opintoavustuksesta sekä opintolainan valtiontakauksesta opintotukikeskuksen vahvistaminen perusteiden mukaisesti.

21 §

Opintotuen määrän tarkistaminen

Elinkustannusten noustua tai laskettua opintotukilain (/) voimaantuloa välittömästi edeltäneen vuosineljänneksen aikaisiin elinkustannuksiin verrattuna on sanotussa laissa säädetty markkamäärät korotettava tai alennettava kalenterivuosiin elinkustannusten muutoksen osoittamassa suhteessa.

Opintotuen etuudet suoritetaan siten korotettuna tai alennettuna, kuin kulloinkin vallitsevat elinkustannukset ovat nousseet tai laskeneet etuuden suuruutta määrättäessä vallinneisiin elinkustannuksiin verrattuna.

Valtioneuvoston on opintotukikeskuksen ehdotuksesta vahvistettava ne perusteet, joita on noudatettava toimeenpantaessa tässä laissa säädettyä korotusta tai alennusta.

4 luku

Menettely

22 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Opintotuki myönnetään hakemuksesta koulutuksen keston mukaiselle tai koulutuksen jäljellä olevalle ajalle, jollei tukea ole haettu tätä lyhyemmäksi ajaksi. Tarkempia määräyksiä tuen hakeemisesta ja myöntämisestä annetaan asetuksella.

23 §

Opintotuen maksaminen

Opintoraha, opintoavustus, aikuisopintoraha sekä opintotuen asumislisä maksetaan opiskelijalle opintokuukausittain.

24 §

Opintotuen peruuttaminen

Jos opintotuen saamiselle ei ole edellytyksiä, opintotuki peruutetaan. Opintotuen maksaminen voidaan myös keskeyttää opiskelijan pyynnöstä.

25 §

Aiheettomasti suoritettu opintotuki

Aiheettomasti maksettu opintoraha, opintoavustus, aikuisopintoraha sekä opintotuen asumislisä voidaan periä saajalta takaisin. Takaisinperimisestä voidaan luopua, jos periminen olisi kohtuutonta tai perittävä määrä on vähäinen eikä tuen myöntäminen ole johtunut opintotuen saajan villisyydestä.

Takaisin perimistä koskeva opintotukiviranomaisen päätös saadaan panna täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Päätöstä ei saadaan panna täytäntöön, mikäli siihen on haettu muutosta. Päätös näissä tapauksissa saadaan panna täytäntöön vasta muutoksenhakutuomioistuimen päätöksen saatua lainvoiman.

Aiheettomasti maksettu opintotuki saadaan periä takaisin myös siten, että se vähennetään vastaisista opintotukieristä. Kulloinkin suoritettava opintotukierästä ei kuitenkaan saa vähentää ilman tuen saajan suostumusta enempää kuin kolmanneksen.

26 §

Tietojen antaminen ja saanti

Opiskelija on velvollinen antamaan opintotuki-

viranomaiselle opintotuen myöntämistä ja maksamista varten tarpeelliset tiedot siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Opintotukiviranomainen on oikeutettu saamaan 1 momentissa tarkoitetut tiedot asianomaiselta valtion tai kunnan viranomaiselta, vakuutuslaitokselta, oppilaitokselta sekä työttömyyskassalta.

Luottolaitos on velvollinen toimittamaan puoli-vuosittain opintotukikeskukselle tiedot nostettujen valtion takaaminen opintolainojen markkamäärästä sekä näiden lainojen pääomaan siirrettyjen korkojen määrästä.

5 luku

Valtiontakausta koskevia erityissäännöksiä

27 §

Valtiontakauksen voimassaolo

Valtiontakaus on voimassa enintään 30 vuotta ensimmäisen lainaerän nostamisesta.

Opintolainan valtiontakauksen voimassaolon edellytyksenä on, että luottolaitos sitoutuu siirtämään opintotukeen oikeuttavana aikana erääntyvän koron lainan pääomaan suoritettavaksi takaisinmaksuaikana. Opiskelijalla on kuitenkin oikeus suorittaa korko myös sen erääntyessä.

28 §

Valtiontakauksen sisältö

Valtiontakaus annetaan omavelkaisena julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen myöntämän opintolainan koko nimelliselle määrälle, opintolainan ja pääomaan siirretyn koron korolle, viivästykskorolle sekä lainan irtisanomisesta aiheutuviin hyväksyttäviin kuluihin.

29 §

Valtiontakauksen vanhentuminen

Opintolainan valtiontakauksiin ei sovelleta, mitä määräajasta velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta velkojille annettussa asetuksessa on säädetty takauksen vanhentumisesta. Takausmiehen edesvastausvelvollisuuden tarkemmasta määrittämisestä annettun asetuksen 4 §:n säännöistä ei niin ikään sovelleta tässä laissa tarkoitettuihin lainoihin niiden lyhennysmaksujen osalta.

30 §

Lainan takaisinmaksun vaatiminen

Milloin lainansaaja on laiminlyönyt koron tai lyhennysmaksun suorittamisen ja eräpäivästä on kulunut vähintään kolme kuukautta, luottolaitoksella on oikeus ilmoitettuaan laiminlyönnistä vähintään kuukautta aikaisemmin opintotukikeskukselle vaatia laina heti kokonaisuudessaan takaisin maksettavaksi.

Milloin lainansaaja on kuollut, luottolaitos voi vaatia opintolainan maksamista opintotukikeskukselta. Opintolainaa katsotaan kokonaisuudessaan eräntyneeksi, kun maksuvaatimus on esitetty opintotukikeskukselle.

31 §

Takaisin periminen

Valtion varoista luottolaitokselle suoritettu opintolainaa saadaan ilman tuomiota tai päätöstä ulosottaa lainan saajalta siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61) on säädetty. Mitä sanotussa laissa on säädetty saamisen vanhentumisesta, ei kuitenkaan koske edellä tässä momentissa tarkoitettua valtion takautumisoikeutta.

Takaisinperinnässä voidaan myöntää maksuaikaa taikka käyttää muita maksujärjestelyjä, jos siihen on lainansaajan maksukykyyn liittyvä perusteltu syy taikka maksamatta jääneiden määrien kertyminen voidaan siten turvata.

32 §

Maksuvapaus

Valtion varoista luottolaitokselle maksetun opintolainan sekä sille kertyneiden korkojen suorittamisesta takaisin valtiolle myönnetään vapaus, kun lainansaaja on kuollut.

Maksuvapautus voidaan myöntää myös, jos lainansaaja on pysyvästi työkyvytön tai hänen määräaikainen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhteensä vähintään viisi vuotta ja takaisinperintää olisi lainansaajan taloudellisten olojen perusteella pidettävä kohtuuttomana.

33 §

Takausvastuusuorituksesta perittävä korko

Valtion varoista luottolaitokselle maksettua opintolainaa lainan saajalta perittäessä vuotuinen korko on 16 prosenttia — koko takausvastuusuorituksen määrälle.

6 luku

Erinäisiä säännöksiä

34 §

Muutoksenhaku

Opintotukilautakunnan tämän lain nojalla antamasta päätöksestä voidaan hakea valittamalla muutosta opintotukikeskukselta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaamisesta. Muutoksenhausta on voimassa, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

Opintotukikeskuksen muussa kuin valitusasiassa antamaan päätökseen saadaan hakea opintotukikeskukselta kirjallisesti oikaisua 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaamisesta.

Opintotukikeskuksen tämän lain nojalla antamasta muusta kuin 25 §:ssä tarkoitettua päätöksestä ei saa hakea muutosta valittamalla.

Opintotukea koskevasta päätöksestä katsotaan asianomaisen, jollei muuta näytetä, saaneen tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on hänen ilmoittamallaan osoitteella jätetty postin kuljetettavaksi.

35 §

Rangaistussäännös

Rangaistus opintotuen petollisesta hankkimisesta tai sen yrittämisestä tuomitaan sen mukaan mitä rikoslain 36 luvun 1—3 §:ssä säädetään.

36 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

37 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee muutoin voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1992 paitsi, että lain 14 §:ssä tarkoitettulle muualla kuin vanhempien kodissa asuvalle opiskelijalle maksettava opintoraha on 1.7.1992—31.6.1993 välisenä aikana 70 prosenttia opintorahan määräytymisperusteesta, 1.7.1993—31.6.1994 välisenä aikana 85 prosenttia opintorahan määräytymisperusteesta ja 100 prosenttia 1.7.1994 lukien.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

38 §

Kumottavat säännökset

Tällä lailla kumotaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annettu opintotukilaki (28/72) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Kumottavan lain säännöksiä sovelletaan sen nojalla myönnettyyn opintotukeen. Korkotukea ei kuitenkaan makseta 1 päivästä heinäkuuta 2002. Kumottavan lain

7 §:n 3 momentin säännöksiä ei sovelleta 30 päivänä kesäkuuta 1997 jälkeen erääntyviin korkoihin.

Opintotuen myöntämisen enimmäisaikaa koskevia aikaisemman lain säännöksiä sovelletaan niihin opintoihin, jotka on aloitettu ennen 1 päivää heinäkuuta 1991. Näitä opintoja ei oteta huomioon 6 §:n 3 momentin mukaista opintotuen enimmäisaikaa laskettaessa.

Tämän lain 22 §:n säännöksistä poiketen opintotukea haetaan ja myönnetään vuosittain aikaisempien säännösten mukaista menettelyä noudattaen 30 päivään kesäkuuta 1994.

2.

Laki

tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 29 päivänä joulukuuta 1988 annetun tulo- ja varallisuusverolain (1240/88) 46 §:n 5 kohta ja lisätään lain 3 lukuun uusi 102 a § ja 4 lukuun 108 a § seuraavasti:

46 §

Ansiotuloa on:

5) opintoraha

Valtionverotuksen täyden opiskelijatulovähennyksen määrää laskettaessa täytenä opintorahana pidetään yksinäiselle henkilölle verovuonna maksetun kansaneläkkeen pohjaosan ja ensimmäisessä kuntaryhmissä maksetun täysimääräisen lisäosan yhteismäärää.

3 luku. Kokonaistulosta valtionverotuksessa tehtävät vähennykset

102 a §

Valtionverotuksessa verovelvollisen kokonaistulosta vähennetään valtionverotuksen opiskelijatulovähennys. Täyden opiskelijatulovähennyksen määrä lasketaan siten, että luvulla 2,22 kerrotun vuoden kaikille kalenterikuukausille lasketun opintorahan määräytymisperusteen määrästä vähennetään progressiivisen tuloveroasteikon alimman verotettavan tulon määrä ja jäännös pyöristetään seuraavaan täyteen sadan markan määrään. Jos verovelvollisen kokonaistulo on suurempi kuin täyden opiskelijatulovähennyksen määrä, opiskelijatulovähennystä pienennetään 70 prosentilla määrästä, jolla kokonaistulo ylittää täyden opiskelijatulovähennyksen määrän.

4 luku. Kokonaistulosta kunnallisverotuksessa tehtävät vähennykset

108 a §

Verovelvollisen kokonaistulosta kunnallisverotuksessa vähennetään kunnallisverotuksen opiskelijatulovähennys. Täyden opiskelijatulovähennyksen määrä lasketaan siten, että luvulla 1,37 kerrotun vuoden kaikille kalenterikuukausille lasketun opintorahan määrästä vähennetään täyden perusvähennyksen määrä ja jäännös pyöristetään seuraavaan täyteen sadan markan määrään. Jos verovelvollisen kokonaistulo ylittää täyden opiskelijatulovähennyksen määrän, opiskelijatulovähennystä pienennetään 70 prosentilla ylimenevän osan määrästä.

Kunnallisverotuksen täyden opiskelijatulovähennyksen määrää laskettaessa täytenä opintorahana pidetään yksinäiselle henkilölle verovuonna maksetun kansaneläkkeen pohjaosan ja ensimmäisessä kuntaryhmässä maksetun täysimääräisen lisäosan yhteismäärää.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1994.

Helsingissä 12 päivänä joulukuuta 1991

Heli Astala

Jaakko Laakso

